

Rektorer vid berörda lärosäten

Se även:

[Rapporten Granskning av utbildningarna inom religionsvetenskap och teologi >>](#)

[Bilaga 3 till rapporten >>](#)

[Beslut om fördjupade granskningar >>](#)

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Hedda Gunneng
08-5630 8523
BESLUT

2009-06-02
Reg.nr 643-3060-07

Beslut om ifrågasättande av examensrätter m.m. efter fördjupade granskningar av utbildningar inom religionsvetenskap och teologi

Högskoleverkets beslut

Högskoleverket finner inte anledning att ifrågasätta examensrätterna för följande utbildningar:

- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå, vid *Göteborgs universitet* (kandidatexamen och magisterexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, avancerad nivå, vid *Högskolan i Gävle* (magisterexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå, vid *Södertörns högskola* (kandidatexamen och magisterexamen),
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå, vid *Umeå universitet* (kandidatexamen och magisterexamen),
- huvudområdet tros- och livsåskådningsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå, vid *Uppsala universitet* (kandidatexamen, magisterexamen och masterexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid *Växjö universitet* (kandidatexamen).

Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta examensrätterna för:

- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, avancerad nivå vid *Göteborgs universitet* (masterexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid *Högskolan i Halmstad* (kandidatexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid *Högskolan i Jönköping* (kandidatexamen),

- huvudområdet religionsvetenskap, avancerad nivå, vid *Karlstads universitet* (magisterexamen och masterexamen),
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid *Linköpings universitet* (kandidatexamen),
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå, vid *Lunds universitet* (kandidatexamen, magisterexamen och masterexamen),
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, avancerad nivå, vid *Umeå universitet* (masterexamen).

De lärosäten som har fått sin examensrätt ifrågasatt ska senast den **2 juni 2010** inkomma till Högskoleverket med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits med anledning av de brister som har påtalats. Därefter kommer Högskoleverket att ta ställning till om det finns skäl att återkalla examensrätten (de statliga lärosätena) respektive göra en framställning till regeringen om återkallande av examensrätt (Högskolan i Jönköping).

Högskoleverket bedömer att följande utbildningar på forskarnivå uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning:

- religionshistoria vid *Lunds universitet*,
- religionshistoria vid *Stockholms universitet*,
- religionshistoria och systematisk teologi med livsåskådningsforskning vid *Uppsala universitet*.

Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta kvaliteten i följande utbildningar på forskarnivå:

- religionsvetenskap vid *Göteborgs universitet*,
- religionsvetenskap vid *Karlstads universitet*,
- religionsvetenskap vid *Linköpings universitet*,
- etik, Gamla testamentets exegetik, islamologi, kyrkohistoria, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionspsykologi, religionssociologi och systematisk teologi vid *Lunds universitet*,
- religionsvetenskap vid *Umeå universitet*,
- etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, missionsvetenskap, Nya testamentets exegetik, religionsfilosofi, religionspsykologi och religionssociologi vid *Uppsala universitet*.

Lärosätena ska senast **den 2 juni 2010** inkomma till Högskoleverket med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits. Därefter kommer Högskoleverket att ta ställning till om det finns skäl att upplysa regeringen om brister i utbildningen.

Ärendet

Högskoleverket har inom ramen för sitt regeringsuppdrag gjort en nationell kvalitetsgranskning av utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå inom religionsvetenskap och teologi. I ett första steg gjordes en nationell översikt över samtliga utbildningar som publicerades i rapport 2008:41 R, Granskning av utbildningarna inom religionsvetenskap och teologi, Nationell bild. Baserat på denna rapport beslutade Högskoleverket den 9 december 2008 var det inte fanns anledning att gå vidare med fördjupade granskningar och var fördjupade granskningar krävdes för att kunna avgöra om utbildningarna uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning.

För den fördjupade granskningen har Högskoleverket anlitat följande sakkunniga att ingå i en bedömargrupp:

- studerande Louise Atkinson, Uppsala universitet,
- forskarstuderande Rikard Friberg, Uppsala universitet,
- professor Ingvild Gilhus, Universitetet i Bergen,
- studerande Sara Johansson, Stockholms universitet,
- forskarstuderande Alexander Maurits, Lunds universitet,
- universitetslektor Susanne Olsson, Södertörns Högskola,
- professor Pål Repstad, Universitetet i Agder,
- dekanus Carsten Riis, Århus universitet,
- universitetslektor Madeleine Sultán Sjöquist, Uppsala universitet,
- professor Catharina Stenqvist, Lunds universitet.

Efter att ha begärt in visst kompletterande material genomförde bedömargruppen platsbesök på Linköpings, Växjö, Göteborgs, Lunds, Karlstads, Uppsala och Umeå universitet 26 februari-26 mars 2009. En hearing med Högskolan i Halmstad, Högskolan i Gävle, Högskolan i Jönköping, Stockholms universitet och Södertörns högskola genomfördes 1-2 april 2009. Ingvild Gilhus och Pål Repstad har endast deltagit i djupgranskningen av Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Stockholms universitet och Södertörns högskola. Ingen bedömare har deltagit i platsbesöket vid det egna lärosätet.

De sakkunnigas yttrande bifogas (bilaga 1). Till yttrandet har fogats en reservation från Catharina Stenqvist och Alexander Maurits (bilaga 2).

Högskoleverket har parallellt med denna granskning genomfört en uppföljning av nya examensrätter vid bl.a. Johannelunds teologiska högskola (beslut 2009-06-02, reg. nr 641-964-09) och Örebro teologiska högskola (beslut 2009-06-02, reg. nr 641-965-09). Verket har också denna dag yttrat sig till regeringen över en ansökan från Teologiska Högskolan, Stockholm, om rätt att utfärda magister- och masterexamen i teologi (yttrande 2009-06-02, reg.nr 641-5025-08).

Bedömning

Högskoleverkets bedömning har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen och utifrån de kvalitetsaspekter som Högskoleverket har utarbetat. Frågan om det finns anledning att ifrågasätta vissa examensrätter för utbildning på grund- och avancerad nivå behandlas i det närmast följande avsnittet. Därefter behandlas frågan om kvaliteten i forskarutbildningarna. De bedömningar som anförs i dessa två avsnitt avser endast de brister som föranledde beslut om djupgranskning. Bedömarnas yttrande (bilaga 1) innehåller även bedömningar av sådant som inte uppmärksammades i beslutet om djupgranskning.

I det tredje och sista avsnittet behandlas vissa aspekter som Högskoleverket finner angeläget att särskilt betona inför framtida granskningar.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Högskoleverket prövar först frågan om det finns anledning att ifrågasätta vissa examensrätter. Prövningen sker utifrån de brister som föranledde verkets tidigare beslut om fördjupad granskning.

De sakkunnigas bedömning är att följande utbildningar uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning:

- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå till och med magisterexamensnivån, vid Göteborgs universitet,
- huvudområdet religionsvetenskap, avancerad nivå (magisterexamen), vid Högskolan i Gävle,
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå (magisterexamen), vid Södertörns högskola,
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå till och med magisterexamen, vid Umeå universitet,
- huvudområdet tros- och livsåskådningsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå, vid Uppsala universitet,
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid Växjö universitet.

De sakkunniga bedömer att följande utbildningar uppvisar bristande kvalitet:

- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, avancerad nivå (masterexamen), vid Göteborgs universitet. Lärarkapacitet och -kompetens är tillräckliga för magisterexamen men otillräckliga för masterexamen inom religionshistoria, religionsbeteendevetenskap och religionsdidaktik.
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid Högskolan i Halmstad. Lärarkapaciteten är otillfredsställande.
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid Högskolan i Jönköping. Lärsituationen är instabil och utbildningen är därmed sårbar.
- huvudområdet religionsvetenskap, avancerad nivå, vid Karlstads universitet. Lärarkapacitet och -kompetens i religionshistoria är otillfredsställande.
- huvudområdet religionsvetenskap, grundnivå, vid Linköpings universitet. Lärarkapacitet och -kompetens i religionspsykologi och religionssociologi är otillfredsställande.
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, grundnivå och avancerad nivå, vid Lunds universitet. Det är inte möjligt att bedöma progressionen inom grundnivå respektive avancerad nivå, ej heller mellan nivåerna.
- huvudområdena religionsvetenskap och teologi, avancerad nivå (masterexamen), vid Umeå universitet. Lärarkapacitet och -kompetens är tillräcklig för magisterexamen men otillfredsställande för masterexamen inom exegetik, religionsbeteendevetenskap, religionshistoria samt inom systematisk teologi och etik.

Utförligare information om vissa av de angivna bristerna finns i bedömargruppens yttrande (bilaga 1).

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning. När det gäller de utbildningar som uppvisar bristande kvalitet anser Högskoleverket att bristerna ger anledning att ifrågasätta lärosätenas examensrätter för utbildningarna. De berörda lärosätena ska därför inom ett år redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av de brister som har påtalats ovan. Därefter kommer Högskoleverket att ta ställning till om det finns skäl att återkalla examensrätten (de statliga lärosätena) respektive göra en framställning till regeringen om återkallande av examensrätten (Högskolan i Jönköping).

Forskarnivå

De sakkunnigas bedömning är att följande forskarutbildningar uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning:

- religionshistoria vid *Lunds universitet*.

- religionshistoria vid *Stockholms universitet*.
- religionshistoria och systematisk teologi med livsåskådningsforskning vid *Uppsala universitet*.

De sakkunniga bedömer att följande utbildningar uppvisar bristande kvalitet:

- forskarutbildningen i religionsvetenskap vid *Göteborgs universitet*.
Lärarkapacitet och -kompetens inom inriktningarna kristendomens historia, religionsbeteendevetenskap och religionshistoria är otillfredsställande.
- forskarutbildningen i religionsvetenskap vid *Karlstads universitet*.
Lärarkapacitet och -kompetens inom inriktningarna religionsdidaktik och religionshistoria är otillfredsställande, och miljön är för liten för att en kritisk massa skall kunna uppnås.
- forskarutbildningen i religionsvetenskap vid *Linköpings universitet*.
Lärarkapaciteten är otillfredsställande, och miljön är för liten för att en kritisk massa skall kunna uppnås.
- forskarutbildningarna i etik, Gamla testamentets exegetik, islamologi, kyrkohistoria, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionspsykologi, religionssociologi och systematisk teologi vid *Lunds universitet*.
Miljöerna är för små för att en kritisk massa ska kunna uppnås. Dessutom är lärarkapacitet och -kompetens otillfredsställande i forskarutbildningarna i etik, islamologi, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionspsykologi och religionssociologi.
- forskarutbildningen i religionsvetenskap vid *Umeå universitet*.
Lärarkapacitet och -kompetens är otillfredsställande på forskarnivå inom exegetik, religionspsykologi, religionssociologi samt tros- och livsåskådningsvetenskap.
- forskarutbildningarna i etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, missionsvetenskap, Nya testamentets exegetik, religionsfilosofi, religionspsykologi och religionssociologi vid *Uppsala universitet*.
Miljöerna är för små för att en kritisk massa ska kunna uppnås.

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning. Enligt denna bör lärosätena eftersträva att skapa större forskarutbildningsmiljöer, vilket kan ske exempelvis genom samverkan inom landet, genom koncentration och genom profilering. En annan tänkbar lösning, enligt bedömargruppen, är att anknyta

forskarutbildningarna till internationella forskarskolor. Oavsett vilken lösning som väljs rymmer en sådan förändringsprocess många utvecklingsmöjligheter.

Utförligare information om de ovan nämnda bristerna finns i bedömargruppens yttrande (bilaga 1).

Ytterligare aspekter

Under beredning av ärendet har ytterligare aspekter framkommit som inte uppmärksammades i verkets tidigare beslut om fördjupad granskning. Dessa aspekter ligger därför inte till grund för beslutet att nu ifrågasätta examensrätterna för vissa lärosäten. De utgör inte heller sådana brister som dessa lärosäten måste åtgärda inom ett år för att inte riskera sin examensrätt. Högskoleverket anser dock att aspekterna måste uppmärksammas av lärosätena inför framtida granskningar av de religionsvetenskapliga och teologiska utbildningarna.

Huvudområdenas avgränsning och benämning

Religionsvetenskapliga och teologiska studier på grundnivå och avancerad nivå bedrivs vid de flesta svenska lärosäten inom huvudområden benämnda religionsvetenskap respektive teologi. Dessa begrepp rymmer på samtliga lärosäten flera vetenskapliga discipliner. Det finns två undantag från detta: vid Uppsala universitet finns enbart huvudområdena bibelvetenskap, kyrko- och missionsstudier, religionshistoria med religionsbeteendevetenskap samt tros- och livsåskådningsvetenskap, och vid Stockholms universitet finns endast huvudområdet religionshistoria.

De innebörder som ska läggas i begreppen religionsvetenskap och teologi skiftar från lärosäte till lärosäte. I vissa sammanhang används dessa ord dessutom som synonymer. Vilka vetenskapliga discipliner som ska förstås med respektive beteckning vid varje lärosäte kan endast utrönas genom studier av kursplaner och utbildningsplaner. Detta försvagar beteckningarnas informationsvärde, vilket är till nackdel för studenterna.

Pastoralteologiska kurser

En ny företeelse på universiteten är de pastoralteologiska kurser som ges i varierande utsträckning sedan 2005. Tidigare fick blivande präster sin utbildning dels genom att avlägga teologie kandidatexamen vid något svenskt universitet, dels genom att därefter gå en ettårig pastoral utbildning vid Svenska kyrkans pastoralinstitut i Uppsala eller Lund. Den pastorala utbildningen låg utanför universitetsstudierna. Den hade sin föregångare i Praktisk-teologiska övningsinstitutet som var en helt självständig del av teologiska fakulteten. Föreståndare för övningsinstitutet var som regel professorn i praktisk teologi. Vid avslutad pastoral utbildning fick den studerande ett intyg om genomgång kurs

men kursen kunde inte inkluderas i en teologie kandidatexamen. Det praktisk-teologiska övningsinstitutet bestod fram till 1980, då det skildes från fakulteterna och togs omhand av Svenska kyrkan, varvid pastoralinstitutet i Lund och Uppsala inrättades. I de diskussioner som då fördes framhöll man, att den nya ordningen med en kyrklig utbildning helt skild från universiteten skulle vara lämplig i ett läge när statskyrkan avskaffades. Fakulteterna skulle bli strikt religionsvetenskapliga organisationer men givetvis behålla en tyngdpunkt i kristendomsforskning av olika slag.

År 2000 genomfördes Svenska kyrkans skiljande från staten. Därmed upphörde den s.k. statskyrkan. Som en konsekvens av detta avskaffades också yrkesexamen för blivande präster, teologie kandidatexamen, i samband med införandet av den nya examensordningen den 1 juli 2007. Detta betyder att staten inte längre reglerar innehållet i utbildningen för blivande präster i Svenska kyrkan, utan det ankommer på detta trossamfund att fastställa utbildningskraven för sina präster.

Inom Svenska kyrkan har sedan mitten av 1990-talet pågått en process som syftar till prästutbildningens förnyelse. Arbetet har resulterat i rapporten *En förändrad utbildning för Svenska kyrkan* (Svenska kyrkans utredningar 2007:2). I utredningen betonas det nödvändiga i ett nära samarbete mellan stift, pastoralinstitut och universitet. Universitetens roll i utvecklandet av en ny prästutbildning problematiseras dock inte i utredningen. De krav som högskolelagen ställer på statliga universitet och högskolor diskuteras inte, och samarbetet tas för givet.

De pastoralteologiska kurserna har utvecklats i ett samarbete mellan pastoralinstitutet och teologiska fakulteterna i Lund respektive Uppsala. Pastoralkurserna är tre: en A-kurs som vid universiteten ligger på grundnivå och en B-kurs samt en C-kurs som vid universiteten ligger på avancerad nivå. Varje kurs omfattar 15 högskolepoäng (tio veckor), varav 4,5 högskolepoäng (tre veckor) är verksamhetsförlagd utbildning. A-kurserna gavs som försöksverksamhet för första gången hösten 2005 vid Lunds och Uppsala universitet. Sedan dess har alla tre kurser givits i Lund, Uppsala och Umeå, medan Göteborgs universitet har givit de två första och A-kursen har givits vid Linköpings universitet.

För Svenska kyrkans del är kursernas syfte tydligt: att vara en del av utbildningen för Svenska kyrkans präster, diakoner och kyrkomusiker. För de blivande prästernas del handlar det om att varva teoretiska kunskaper med praktiska färdigheter för att stärka yrkesidentiteten. A-kursen behandlar tolkning [av Bibeln och kyrkans tradition] och ledarskap, B-kursen behandlar homiletik [predikokost] och liturgik [gudstjänsten], och C-kursen behandlar själavård och kateketik [undervisning i trosläror]. Varje kurs innehåller moment av praktisk träning och sammanlagt ingår nio veckors verksamhetsförlagd utbildning i en församling. Handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den bekostas av stiftet om studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan.

Kurserna är klart konfessionella i den bemärkelse att de förutsätter en tro. De är också konfessionella i den bemärkelse att flera av de praktiska övningarna ingår i Svenska kyrkans ritual. Kurserna kan dock sökas av alla studenter. Av hänsyn till religionsfriheten är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport.

Lärosätenas kursplaner reflekterar kursernas delvis praktiska karaktär olika tydligt. Kyrkans syfte med kurserna och deras bild av innehållet förmedlas dock klart och tydligt av informationen på pastoralinstitutens hemsidor. Det kan ifrågasättas, om studenter utan någon religiös övertygelse alls kan nå alla mål i utbildningen. Det är också tveksamt om de alltigenom ligger på en akademisk nivå.

Lärosätena har det formella ansvaret för undervisning och examination. Lärare på de teoretiska kurserna kommer dels från lärosätena, dels från pastoralinstitutet. Kunskapen om hur antagning, undervisning och examination sker är inte väl förankrad i alla de miljöer som Högskoleverkets bedömaregrupp besökt, trots att Svenska kyrkans intentioner med kurserna potentiellt skapar problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet.

Mot bakgrund av Svenska kyrkans skiljande från staten år 2000 och mot bakgrund av kursernas klart konfessionella karaktär anser Högskoleverket att det är olämpligt att statliga utbildningsanordnare inom det ordinarie kursutbudet ger en utbildning för ett specifikt trossamfundets ledare. Denna uppfattning delas av majoriteten av bedömare. Verket ifrågasätter de pastoralteologiska kursernas förekomst på svenska universitet.

Överenskommelser om samverkan m.m.

Umeå universitet och Uppsala universitet har tecknat överenskommelser om viss samverkan med Teologiska Högskolan, Stockholm och Johannelunds teologiska högskola. Båda högskolorna har sedan 2007 haft rätt att utfärda kandidatexamen i teologi men inte rätt att utfärda någon examen på avancerad nivå. Högskolorna ger dock kurser som de själva har klassificerat som avancerade, med angivande av antalet högskolepoäng.

Universitetens överenskommelser med de båda högskolorna innebär att studenter som är antagna vid Umeå och Uppsala universitet lika gärna kan läsa kurser vid högskolorna och vice versa. Dessa avtal innebär också att Uppsala universitet och Umeå universitet förbinder sig att acceptera den nivåklassificering som Johannelunds teologiska högskola respektive Teologiska Högskolan, Stockholm gör eller kommer att göra.

Samarbetet framstår som problematiskt av flera skäl.

En högskola kan visserligen ge någon enstaka kurs på avancerad nivå inom ramen för en examen på grundnivå (jfr prop. 2004/05:162, s. 93). De aktuella högskolorna har emellertid inte någon examensrätt på avancerad nivå. När det gäller Teologiska Högskolan, Stockholm har Högskoleverket i yttrande till regeringen denna dag föreslagit att högskolans ansökan om rätt att utfärda magister- och masterexamen i teologi avslås (yttrande 2009-06-02, reg.nr 641-5025-08). Verket har bl.a. bedömt att den sammantagna lärarkompetensen och lärarkapaciteten i huvudområdet teologi är otillräcklig för utbildning på avancerad nivå.

När det gäller Johannelunds teologiska högskola har verket under våren genomfört en uppföljning av nyligen förvärvade examensrätter. Verket har i beslut denna dag ifrågasatt högskolans rätt att utfärda kandidatexamen i teologi (beslut 2009-06-02, reg.nr 641-964-09). Vid uppföljningen har verket konstaterat flera brister i utbildningen på Johannelunds teologiska högskola. Utbildningen har för få perspektiv från andra religioner och presenterar för lite beteendevetenskapliga metoder för religionsstudier. Det behöver göras tydligare att de kurser som vill förmedla eller förutsätter en kristen luthersk tro inte är obligatoriska och inte blandas ihop med de akademiska studierna. De pastorala momenten i poänggivande kurser bör också skiljas ut från högskolekurserna. Kurser som ges vid Centrum för Utveckling [inrättat vid Johannelund] håller inte alltid högskolemässig nivå och bör inte kunna ge högskolepoäng vid Johannelunds teologiska högskola. Av bedömargruppens yttrande framgår följande: " Att studenter vid Centrum för utveckling kan få högskolepoäng vid Johannelunds teologiska högskola för de kurser de ger vid Centrum för utveckling enligt ovan, är likaledes negativt för utbildningens kvalitetssäkring."

Enligt uppgifter som framkommit under Högskoleverkets platsbesök vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet, har universitetet sedan en längre tid haft en informell överenskommelse med Örebro teologiska högskola. Denna enskilda högskola fick också rätt att utfärda kandidatexamen i teologi 2007. Studenter därifrån har regelbundet fått tillgodoräkna sig studierna från Örebro när de börjat studera i Lund. För tillgodoräknandena har universitetet använt en schematisk översikt från 1995 för att kunna jämföra innehållet i utbildningarna i Örebro respektive Lund. Översikten har vidareutvecklats senare och alla tillgodoräknanden sköts i dag av en studievägledare.

Högskoleverket anser att även denna samverkan är problematisk. Örebro teologiska högskola har under våren 2009 varit föremål för Högskoleverkets uppföljning av den nyligen beviljade rätten att utfärda kandidatexamen i teologi. Högskoleverket har denna dag beslutat att ifrågasätta högskolans rätt att utfärda kandidatexamen i teologi (beslut 2009-06-02, reg.nr 641-965-09). Vid uppföljningen konstaterade verket flera brister i utbildningen. Perspektiv från andra religioner liksom grundligare studier av icke-kristna religiösa miljöer och av

religionskritiken saknas. Det föreligger ingen tydlig separation mellan de praktiskt kyrkligt orienterade kurserna och de rena högskolekurserna, vilket är mycket problematiskt. Samarbetet med Skandinavisk Akademi för Ledarskap och Teologi (SALT), Nod-akademien, Missionsinstitutet och Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium, som ger utbildningar på icke högskolemässig nivå, kan äventyra säkringen av den akademiska utbildningens kvalitet vid Örebro teologiska högskola. Högskolan tillgodoser regelbundet studier vid dessa utbildningscentra.

Högskoleverket ser givetvis positivt på samverkan mellan lärosäten. Mer samverkan med andra lärosäten är en rekommendation som ofta återfunnits i de utvärderingsrapporter som verket publicerat 2001-2007. Studenternas rörlighet mellan lärosäten har också främjats av statsmakterna i olika sammanhang, bl.a. genom generösa regler om tillgodoserande i högskoleförordningen. Högskoleverkets granskningar och uppföljningar visar dock att utformningen av den redovisade samverkan och de schablonmässiga tillgodoserandena kan ifrågasättas av kvalitetsmässiga skäl.

Sammanfattningsvis anser Högskoleverket att Umeå universitet och Uppsala universitet genom sina samverkansavtal med Johannelunds teologiska högskola och med Teologiska Högskolan, Stockholm underlåter att kvalitetssäkra sina utbildningar i erforderlig utsträckning. Högskoleverket anser också att Lunds universitet underlåter att kvalitetssäkra sina utbildningar i erforderlig utsträckning genom att schablonmässigt tillgodoser studier från Örebro teologiska högskola.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Anders Flodström efter föredragning av utredaren Hedda Gunneng i närvaro av kommunikationsstrategen Åsa Kleveland, verksamhetsjuristen Mikael Herjevik och t.f. biträdande avdelningschefen Joakim Palestro.

Anders Flodström

Hedda Gunneng

Kopia till:
Utbildningsdepartementet
De sakkunniga

- Bilagor: 1. Bedömggruppens yttrande.
2. Reservation till yttrandet (Maurits och Stenqvist).

Bilaga I

Bedömargruppens yttrande

Generella synpunkter

De universitet som tidigare utfärdade teologie kandidatexamen har stått inför utmaningen att ge en äldre, sammanhållen utbildning en ny struktur för att uppfylla den nya examensordningens krav. De flesta av bedömargruppens iakttagelser rörande bedömning av lärarkapacitet och lärarkompetens, progression och fördjupning, hänger samman med övergången till denna nya examensordning.

Lärarkapacitet och -kompetens

De två teologiska fakulteterna i Lund respektive Uppsala har sedan gammalt haft som sin huvuduppgift att utbilda präster för Svenska kyrkan. Utbildningen avslutades med teologie kandidatexamen, en i examensordningen definierad yrkesexamen. Denna äldre utbildning hade formen av ett yrkesprogram utan tydliga krav på fördjupning. Däremot var det önskvärt att utbildningen rymde så många klassiska teologiska ämnen som möjligt. När de yngre universiteten under slutet av 1900-talet också fick rätt att utfärda denna yrkesexamen, var det ett uttalat krav att de skulle besitta lärarkompetens i ett angivet minimalt antal av dessa ämnen. Det ansågs dock räcka med en lärare med doktorsexamen per ämne. I Högskoleverkets rapport 2008:41R konstaterades att lärarkapaciteten i varje ämne var för liten inom många utbildningar. Rapporten konstaterade emellertid också att kompetensnivån hos befintliga lärare mestadels är hög.

Vid de lärosäten som förut utfärdade teologie kandidatexamen i allmänhet och vid de teologiska institutionerna i Lund och Uppsala i synnerhet råder fortfarande en syn på studierna som innebär att man eftersträvar att ge varje student så fullständiga teologiska/religionsvetenskapliga utbildningar som möjligt. I en utsträckning som saknar motstycke inom övrig humaniora är det tradition att studenten ska kunna förvärva hela sin utbildning inom det religionsvetenskapliga kunskapsfältet. Denna tradition lever fortfarande och ger få incitament till att utveckla nya utbildningar i samarbete med andra fakulteter/ämnesavdelningar.

Traditionen innehåller också en delvis annan tolkning av begreppen progression och fördjupning än inom andra humanistiska ämnen. Detta har vållat vissa metodiska svårigheter i granskningen. Skall progression och fördjupning mätas inom de enskilda ämnena eller inom de nya huvudområdena, som består av flera ämnen, eller inom de fullständiga programutbildningarna?

På de högskolor som huvudsakligen utbildar blivande religionskunskapslärare är situationen en annan. Där har lärarutbildningens behov varit styrande för uppbyggnaden av lärarkollegiet, och bakom beteckningen religionsvetenskap döljer sig ett urval av ämnen – olika ämnen på olika högskolor. Religionshistoria, religionsdidaktik, religionssociologi och etik är fyra ämnen som oftast återfinns i lärarutbildningarna. Lärarkollegierna är ganska små på dessa lärosäten.

På nationell nivå är könsfördelningen mycket ojämn inom lärarkåren. Den manliga dominansen är extremt stor bland professorerna.

Forskarutbildningar

Problem med små utbildningsmiljöer finns också i forskarutbildningarna vid de teologiska fakulteterna i Uppsala respektive Lund. Forskarutbildningen vid dessa lärosäten är uppdelad i elva respektive fjorton forskarutbildningsämnen. Antalet forskarutbildningar är helt normalt om man betraktar teologi/religionsvetenskap som ett helt fakultetsområde. Med dagens kvalitetskrav på forskarutbildning räcker emellertid inte fakulteternas anslag till för att bedriva så många forskarutbildningar.

Karlstads, Linköpings och Umeå universitet har endast ett forskarutbildningsämne, religionsvetenskap, men även på dessa lärosäten är miljöerna små .

Förskjutningar i verksamheten

De religionsvetenskapliga ämnena (dit räknas vanligtvis religionshistoria, religionspsykologi, religionssociologi och ibland religionsfilosofi och etik) hör till samma organisatoriska enhet och bokslutsenhet som de teologiska ämnena (t.ex. exegetik och kyrkohistoria) vid Lunds och Uppsala universitet. Även vid de yngre universiteten ligger utbildningarna i religionsvetenskap respektive teologi inom samma administrativa och ekonomiska enhet. Forskningen och forskarutbildningen inom de två fälten har emellertid med tiden fått olika ekonomiska villkor, trots att de organisatoriskt tillhör samma administrativa enhet och samma fakultet. Forskning om kristendomen i dess olika skepnader, såväl diakron som synkron, kan få finansieringsbidrag av olika trossamfund i Sverige. Finansieringen gäller oftast doktorandanställningar och professorer. Av dessa trossamfund lämnar Svenska kyrkan de största bidragen. I viss utsträckning bekostar också Svenska kyrkans stift sina prästers vidareutbildning på forskarnivå. Privata stiftelser och organisationer bidrar också till finansiering av professorer och andra läraranställningar.

De religionsvetenskapliga ämnena har inte samma möjligheter till extern finansiering av denna typ. Detta leder successivt till att teologiämnen får en starkare ställning än de religionsvetenskapliga inom institutionerna.

Förfarandet för antagande av doktorander som ska finansieras av Svenska kyrkan är komplicerat. Kyrkan utlyser regelbundet medel för doktorandan-

ställningar och finansierar för närvarande åtta sådana fördelade på flera svenska universitet. Kyrkan prioriterar sökande som har anknytning till Svenska kyrkan och avhandlingsprojekt som är relevanta för dess verksamhet. Fakulteterna å sin sida måste pröva alla sökande med hänsyn till deras förmåga att tillgodogöra sig utbildningen, vilket leder till att det är de sökandes tidigare meriter, inte avhandlingsprojekten, som ligger till grund för prioritering. Fakulteterna får inte anta doktorander som saknar finansiering och har svårt att avvisa finansierade sökande när alternativet är att inte anta några doktorander alls. Ett annat problem är, att de doktorander som finansieras av Svenska kyrkan som regel har bättre villkor än många av sina kollegor genom att ha doktorandanställning redan från första dagen.

Att teologin har flera och säkrare finansieringskällor än religionsvetenskapen får konsekvenser också på grundnivå och avancerad nivå. När det blir aktuellt med nedskärningar inom dessa nivåer drabbas religionsvetenskapen hårdare än teologin. Detta är i bedömargruppens ögon en beklaglig utveckling som med tiden kommer att urholka den akademiska miljön och utbildningarnas kvalitet. I realiteten blir det externa faktorer, inte fakulteterna själva, som styr utvecklingen. Om styrning av verksamheten avgörs helt på institutionsnivån kommer denna utveckling inte att hejdas. Fakulteterna bör föra frågan upp på dagordningen och föra en medveten diskussion om vilken utveckling som önskas.

Pastoralteologiska kurser

En ny företeelse på universiteten är de pastoralteologiska kurser som ges i varierande utsträckning sedan 2005. Tidigare fick blivande präster sin utbildning genom att *dels* avlägga teologie kandidatexamen vid något svenskt universitet, *dels* genom att därefter gå en ettårig pastoral utbildning vid Svenska kyrkans pastoralinstitut i Uppsala eller Lund. Den pastorala utbildningen låg utanför universitetsstudierna. Kurserna har utvecklats i ett samarbete mellan pastoralinstitutet och teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala. Pastoralkurserna är tre: en A-kurs på grundnivå och en B-kurs samt en C-kurs som ligger på avancerad nivå. Varje kurs omfattar 15 högskolepoäng (tio veckor), varav tre veckor är verksamhetsförlagd utbildning.

Kursernas syfte är att vara en del av utbildningen för Svenska kyrkans präster, diakoner och kyrkomusiker. För de blivande prästernas del handlar det om att varva teoretiska kunskaper med praktiska färdigheter för att stärka yrkesidentiteten. A-kursen behandlar tolkning [av Bibeln och kyrkans tradition] och ledarskap, B-kursen behandlar homiletik [predikokonst] och liturgik [gudstjänsten], och C-kursen behandlar självvård och kateketik [undervisning i trosläror]. Varje kurs innehåller moment av praktisk träning och sammanlagt ingår nio veckors verksamhetsförlagd utbildning i en församling. (*En förändrad utbildning för Svenska kyrkan*, Svenska kyrkans utredningar 2007:2). Kurserna är klart konfessionella, men kan sökas av alla stu-

denter. Eftersom religionsfriheten innebär att man inte kan avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse, ej heller tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport. Handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar och praktiken bekostas av stiftet när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan.

Lärare på de teoretiska kurserna kommer dels från lärosätena, dels från pastoralinstituten. Lärosätena har det formella ansvaret för undervisning och examination. Kunskapen om hur antagning, undervisning och examination sker är inte väl förankrad i alla de miljöer vi besökt, trots att Svenska kyrkans intentioner med kurserna potentiellt skapar problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet.

Kvalitetskraven vad gäller den verksamhetsförlagda utbildningen måste vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att enbart auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för att genomföra detta, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Lärarytbildningen

På samtliga lärosäten utom Lund, Uppsala och Göteborgs universitet är verksamheten beroende av lärarytbildningsuppdraget för att miljöerna ska överleva. Varje lärosäte bestämmer självt det reella innehållet i de blivande lärarnas religionskunskapsstudier. Det är enligt bedömargruppens uppfattning viktigt att lärare i den svenska skolan har goda kunskaper om alla världsreligioner, inte enbart kristendomen. Kristendomsstudierna bör heller inte begränsas till den lutheranska protestantismen. Kunskaper om hur människors religiositet påverkar deras liv inom specifika religioner är också ett viktigt fält för blivande lärare. Religionshistoria och religionsbeteendevetenskap har därför en viktig roll att fylla i lärarytbildningarna och bör inte marginaliseras vid ekonomiskt betingade nedskärningar. Vidare bör kristendomen i lärarytbildningen behandlas som en av flera religioner och studeras även ur religionshistoriska och beteendevetenskapliga perspektiv.

Djupgranskning av utbildningar i religionsvetenskap och teologi

Göteborgs universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningarna i religionsvetenskap och teologi vid Göteborgs universitet på grund av att underlaget indikerade att lärarkapaciteten och lärarkompetensen på grundnivå och avancerad nivå inte var tillfredsställande i ämnena religionshistoria, religionsbeteendevetenskap och religionsdidaktik. Dessutom indikerade underlaget att lärarkapaciteten och/eller lärarkompetensen på forskarnivå inte var tillfredsställande inom inriktningarna kristendomens historia, religionsbeteendevetenskap och religionshistoria.

Bedömning

Fakulteten är i färd med en större omorganisering och det finns många goda idéer om institutionens framtid från den nya ledningen, men det krävs en hel del av lärarkollegiet för att backa upp detta förändringsarbete. Tanken är att omorganisationen på sikt ska stärka forskningen, vilket bedömargruppen anser vara positivt. Studenterna upplever dock redan i dag att deras utbildning bedrivs i en forskande miljö, även om det kan variera något beroende på läraren.

Utbildningens profil, ”Religionernas roll i det mångkulturella samhället”, tycks ha ett begränsat genomslag i kursutbudet och i praktiken. Den nya ledningen hoppas att profilen ska stärkas i och med omorganisationen.

Överlag tycks studenterna vara nöjda med sin utbildning och sina lärare, men de önskar sig fler undervisningstimmar. Studenterna tycks ha svårigheter med att förstå utbildningsstrukturen, till exempel skillnaden mellan de två huvudområdena, religionsvetenskap och teologi, och åtskillnaden mellan grundnivå och avancerad nivå.

Minst en disputerad lärare finns i dag per ämne, och inom vissa ämnen finns också professors- eller docentkompetens. Vid platsbesöket framkom att universitetet tycker att den kompetensen och kapaciteten räcker för utbildningsuppdraget. Det ekonomiska läget, säger universitetet, möjliggör inget annat heller. Bedömargruppen anser att lärarkapaciteten och -kompetensen är tillräcklig för grundnivå och avancerad nivå till och med magisterexamen. Den är därmed otillräcklig för att erbjuda masterexamen. Det är också an-

märkningsvärt att lärosätet helt saknar egen kompetens inom Nya testamentets exegetik samtidigt som man ger kurser på avancerad nivå i detta ämne.

Forskarutbildningen

För närvarande deltar fyra professorer (kristendomens historia, Gamla testamentets exegetik, religionsbeteendevetenskap respektive tros- och livsåskådningsvetenskap) och en docent (religionshistoria) i forskarutbildningen. Kapaciteten är därmed inte tillräcklig inom någon inriktning och därtill är kompetensen för låg i religionshistoria.

Bedömguppens intryck är att doktoranderna upplever seminariemiljön som problematisk, med få seminarietillfällen och isolerade doktorander. De upplever också att det kan vara svårt att få handledare med rätt kompetens. Den nya institutionssammanslagningen kan förhoppningsvis skapa nytt samarbete och nya profiler inom forskarutbildningen. Handledarresurser kan numera också ses i ett vidare perspektiv. Bedömguppen vill påpeka att handledarbehovet inom doktorandens eget ämne eller inriktning måste vara utgångspunkten för en väl fungerande forskarutbildning.

En av doktoranderna har extern finansiering i form av medel från Svenska kyrkans forskningsnämnd. 6 doktorander är inskrivna vid Göteborgs universitet, men har anställning vid Södertörns högskola.

Könsfördelningen bland lärarna är mycket ojämn medan andelen kvinnliga doktorander är lika stor som andelen manliga.

Pastoralteologiska kurser

Vid Göteborgs universitet ges pastoralteologiska kurser på både grundnivå och avancerad nivå (PA och PB). För en kort bakgrundsskildring hänvisar bedömguppen till Generella synpunkter ovan.

Kurserna ges i samverkan med Pastoralteologiska institutet i Lund. Dessa kurser är klart konfessionella, men kan sökas av alla studenter. Eftersom Regeringsformen förbjuder envar att avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse och även att tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport. Handledare under praktiken tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den verksamhetsförlagda utbildningen bekostas av stiftet när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan. Lärarna kommer från lärosätet och från pastoralinstitutet i Lund, men lärosätet har det formella ansvaret för undervisning och examination.

Kvalitetskraven rörande den verksamhetsförlagda utbildningen måste vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att enbart auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna

in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för detta, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Svenska kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet. Bedömargruppens intryck är att de frågor som hade behövt genomlysas innan kursverksamheten började fortfarande väntade på att diskuteras inom lärarkollegiet.

Lärosätet menar att det råder en konkurrenssituation eftersom andra universitet erbjuder dessa kurser. Göteborgs universitet vill behålla sina studenter och erbjuder därför pastoralteologiska kurser. Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Tillgodoräknanden

Tillgodoräknande av studieresultat från enskilda utbildningsanordnare sker utifrån en PM som skrevs vid Lunds universitet 1995. Denna PM syftar till att jämföra innehållet i kurser hos olika utbildningsanordnare, inte nivån i samma kurser. Institutionsstyrelsen fattar beslut om tillgodoräknande av kurser från privata teologiska högskolor och andra utbildningsanordnare utan statlig examensrätt.

Slutsats

Lärarkompetensen är fortfarande otillräcklig för masterexamensnivån inom religionshistoria, religionsbeteendevetenskap och religionsdidaktik. Dessutom kvarstår kritiken mot lärarkapaciteten på forskarnivå inom inriktningarna kristendomens historia, religionsbeteendevetenskap och religionshistoria.

Högskolan i Gävle

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Högskolan i Gävle på grund av att underlaget indikerade att lärarkompetensen på avancerad nivå var otillfredsställande i religionshistoria, i kristendomens historia samt i livsåskådningsvetenskap.

Bedömning

Religionsvetenskap vid Högskolan i Gävle är en liten miljö som är starkt beroende av lärarutbildningen. Bedömargruppen anser att högskolan i större utsträckning bör beakta att en religionsvetenskaplig utbildning och en lärarutbildning är två separata utbildningar och anpassa kursutbudet efter detta. Nu får man intrycket att de två utbildningarna flyter ihop i allt för stor grad.

Vad som händer med lärarprogrammet framöver bedöms få omedelbara effekter för den ställning religionsvetenskap har på högskolan.

Verksamheten är främst inriktad mot tros- och livsåskådningsvetenskap samt religionspsykologi och religionshistoria. En professor och två lektorer har nyligen slutat, och det finns numera ingen professor. Å andra sidan har två lärare blivit docenter (religionshistoria och religionsfilosofi) sedan 2008. De kvarvarande lärarna är framåtsträvande och forskningsaktiva. Kursutbudet kommer att ändras i och med att vissa lärare har slutat och bedömargruppen vill påpeka vikten av att kursutbudet avspeglas i lärarnas kompetens.

Könsbalansen bland lärarna är ojäm.

Slutsats

Bedömargruppens intryck är att religionsvetenskap har en något osäker ställning på Högskolan i Gävle trots ett stort antal studenter och många forskningsaktiva lärare. I och med att religionsvetenskap numera har två tillsvidareanställda docenter uppfyller högskolan kravet på lärarkompetens för avancerad nivå, under förutsättning att utbildningen får en inriktning som motsvaras av dessa kompetenser. Kritiken kvarstår ej.

Högskolan i Halmstad

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Högskolan i Halmstad på grund av att underlaget indikerade att lärarkapaciteten inte var tillfredsställande på grundnivå. Högskolan har endast en tillsvidareanställd lärare.

Bedömning

Högskolans utbildning håller mycket hög nivå; litteraturen är aktuell, metod och teori är väl förankrade och har en central ställning i utbildningen. Den pedagogiska miljön är genomtänkt och studentinflytandet fungerar väl.

Lärarna är dock för få. Det finns endast en tillsvidareanställd disputerad lärare som ägnar nästan all tjänstgöringstid åt egen forskning. En visstidsanställd lärare undervisar 60 procent av en heltid. Dock ger det totala lärarlaget intryck av att ha ett mycket gott och dynamiskt samarbetsklimat.

Lärarna är aktiva forskare och ingår i nationella och internationella forskningsnätverk.

Studenterna framhåller att lärarna skapar helhet i kurserna och att undervisningen är relevant.

Undervisningen ger, trots sin lilla miljö, intryck av att både se till lärarutbildningens behov och till de behov som en utbildning på grundnivå i religionsvetenskap ställer.

Slutsats

Lärosätet har inte för avsikt att utlysa en anställning. Trots den goda utbildningsmiljön vid Högskolan i Halmstad kvarstår därför kritiken att lärarkapaciteten är för liten.

Högskolan i Jönköping

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Högskolan i Jönköping på grund av att underlaget indikerade att utbildningens kvalitetssäkring var beroende av externa lärare.

Bedömning

Miljön är liten och sårbar och lärarsituationen ger ett rörigt intryck. Det går inte att få klarhet i frågan om lärarkapacitet och -kompetens. Bedömningen är att högskolan fortfarande är alltför beroende av externa lärare för att kunna kvalitetssäkra sin utbildning.

För närvarande finns två tillsvidareanställda lärare (disputerade) som undervisar heltid. En av dessa kommer inom kort att gå i pension. Lärare har tidigare lånats in från Linköpings universitet och Åbo universitet. Numera vänder man sig nu till Lunds universitet för samarbete.

Studenterna är väldigt nöjda med sin utbildning och de är nöjda med sina möjligheter till inflytande. Bedömargruppens intryck är dock att det finns brister i utbildningen, till exempel att det är för få kurser som rör religioner utanför de abrahamitiska traditionerna samt religionsfilosofi.

Den fråga om konfessionsneutralitet som Högskoleverket hösten 2007 ställde till samtliga berörda lärosäten har inte besvarats av Högskolan i Jönköping. Detta beror på att man helt enkelt inte har uppfattat att den skulle besvaras. Under samtalet vid platsbesöket betonades neutralitet, kritisk distans och respekt. Bedömargruppens intryck är att kravet på konfessionsneutralitet är tillgodosett.

Slutsats

Bedömargruppens intryck är att lärarsituationen fortfarande är instabil och utbildningen alltför beroende av externa lärare.

Karlstads universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Karlstads universitet på grund av att underlaget indikerade bristande lärarkompetens i religionshistoria på avancerad nivå och forskarnivå samt i religionsdidaktik på forskarnivå.

Bedömning

Universitetsledningen är i färd med att genomföra organisatoriska förändringar. Det ska skapas nya fakultets- och sektionindelningar, vilket kommer att påverka bland annat religionsvetenskap. Det råder därför en viss osäkerhet om framtiden. Religionsvetenskap har framförallt sina studenter inom lärarprogrammet. Vad som händer med lärarprogrammet framöver får därmed omedelbara effekter för den ställning religionsvetenskapen har. På grund av bland annat dessa faktorer uppfattar bedömargruppen religionsvetenskap som en sårbar miljö vid Karlstads universitet.

Bedömargruppens intryck är att studenterna inte är helt nöjda med sin studiemiljö. Studenterna upplever att de får för lite undervisning i teori och metod på grundnivå och avståndet till den avancerade nivån blir därmed för stort. Vidare skulle bedömargruppen önska en bättre kontakt mellan lärarna på de olika nivåerna så att progressionen blir mer tydlig.

Studenterna är stort sett nöjda med sin undervisning, men vill ha mer fokus på världsreligionerna och mindre på kristendom än vad som nu är fallet.

Det har länge funnits ett nära och gott samarbete mellan religionsvetenskap och Centrum för genusstudier. Lärarna arbetar med genusperspektiv och ser det som ett självklart perspektiv. Ett sådant synsätt gäller även doktoranderna. Inom tros- och livsåskådningsvetenskap har kristen feministteologi haft en stark ställning.

Lärarkapaciteten är för närvarande osäker. Två professorer lämnar sina anställningar (på grund av pensionering respektive ny anställning). Tros- och livsåskådningsvetenskap som länge har varit det starka ämnet blir därmed försvagat.

Karlstads universitet ger inga pastoralteologiska kurser. Miljön är icke-konfessionell i betydelsen att här inte finns samarbetsavtal med något tros-samfund, men lärarnas kompetens ligger framförallt inom ramen för kristendoms-kunskap. Studenterna framhåller att de bibelvetenskapliga kurserna är några av de bästa, men de efterlyser ett starkare fokus på världsreligionerna, inte minst eftersom de flesta studenter ska bli lärare.

Doktoranderna är nöjda med sin miljö och sina handledare. Det finns för närvarande tre doktorander i religionsvetenskap varav en finansieras av Svenska kyrkan. Doktoranderna har inget eget seminarium, vilket de saknar. Det finns däremot ett fakultetsgemensamt högre seminarium.

Det pågår diskussioner om ett samarbete med Högskolan Dalarna för att stärka den religionshistoriska handledarkompetensen. Bedömaregruppen anser att miljön, det vill säga antal doktorander och handledare, är för liten för att skapa den kreativa och kritiska massa som doktoranderna har rätt till.

Slutsats

Kritiken rörande bristande lärarkompetens i religionshistoria på avancerad nivå och forskarnivå kvarstår. På forskarnivån är även lärarkompetensen i religionsdidaktik otillfredsställande.

Linköpings universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Linköpings universitet på grund av att underlaget indikerade bristande lärarkompetens i religionssociologi och religionspsykologi på grundnivå. Vidare var lärarkapaciteten för liten på forskarnivå.

Bedömning

Religionsvetenskap vid Linköpings universitet är en miljö som står inför stora utmaningar och den är en i viss mån en sliten miljö. Det pågår dock ett viktigt förändringsarbete i och med sammanslagningen av flera institutioner, däribland religionsvetenskap, till en institution. Det finns flera mycket kompetenta lärare, både bland tillsvidareanställda och timanställda, men deras arbetsbelastning är alltför stor. Detta gör att miljön är beroende av kompetens utifrån.

Kursutbudet inom huvudområdet religionsvetenskap är uppdelat på fem ämnesområden. Lärarkapaciteten och lärarkompetensen är tillräcklig i bibelvetenskap och etik. I religionspsykologi, tros- och livsåskådning, religionshistoria och religionsdidaktik finns bara en disputerad lärare inom varje inriktning. Bedömaregruppen betvivlar att det är tillräckligt, särskilt om man vill erbjuda kurser på avancerad nivå. Inom kyrkohistoria finns ingen disputerad tillsvidareanställd lärare.

Bedömaregruppens intryck är att lärarkollegiet framstår som sårbart med en stor belastning på ett fåtal lärare, trots pågående nyrekryteringar. Det finns många timanställda lärare, varav flertalet är doktorander.

En kvinnlig docent i religionshistoria har nyligen anställts, men hon utgör endast en av tretton lärare och resten är män. Inom forskarutbildningen finns endast manliga doktorander. Bedömaregruppens intryck är att det råder brist på en medveten strategi för att rekrytera kvinnliga doktorander och lärare.

Forskarutbildningen

Forskarskolan "Identitet och pluralism" har en oklar profil som syns väldigt lite i kursplaner och litteraturlistor. Forskarskolan har egna seminarier och gemensamma seminarier för de tre olika forskarskolorna som finns vid institutionen. De skilda seminarierna ska på en och samma gång arbeta gemensamt och bibehålla sin egen särart.

Forskarutbildningsmiljön vid Linköpings universitet framstår som liten och informell. De informella mötena och närheten till handledarna uppskattas av doktoranderna. Samtidigt är miljön sårbar, speciellt vad gäller handledarsituationen där tre lärare handleder fem doktorander med inriktningarna bibelvetenskap, etik samt tros- och livsåskådning.

Bristen på fakultetsfinansierade doktorander gör att miljön är starkt beroende av externa finansörer för forskarutbildningen. En av doktoranderna finansieras av Svenska kyrkan.

Pastoralteologiska kurser

Vartannat år ges en pastoralteologisk kurs på A-nivå i samarbete med Pastoralinstitutet i Uppsala. För en kort bakgrundsskildring hänvisar bedömargruppen till Generella synpunkter ovan.

Den pastoralteologiska kursen uppfattas av lärarna som problematisk och flera personer som bedömargruppen träffade efterfrågar en diskussion kring konfessionsneutralitet. För att inte förlora studenter till andra lärosäten har universitetet sett sig tvungen att ge dessa kurser. Svenska kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet. Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Kurserna syftar till en yrkesutbildning inom Svenska kyrkan och är i den bemärkelsen konfessionella, men kan sökas av alla studenter. Eftersom Regeringsformen förbjuder envar att avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse och även att tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport. Kvalitetskraven rörande den verksamhetsförlagda utbildningen måste emellertid vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för att genomföra detta, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den verksamhetsförlagda utbildningen bekostas av stiftens när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan. Lärosätet har det formella ansvaret för undervisning och examination.

Slutsats

Kritiken kvarstår rörande bristande lärarkompetens i religionspsykologi och religionssociologi på grundnivå. Kritiken kvarstår också vad gäller lärarkapaciteten på forskarnivå. Forskarutbildningsmiljön är liten och sårbar.

Lunds universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningarna i islamologi, judaistik, religionshistoria, religionsvetenskap och teologi på grundnivå och avancerad nivå vid Lunds universitet på grund av att underlaget indikerade otydlighet i progressionen inom och mellan de två nivåerna. Underlaget medgav för övrigt inte någon detaljerad bedömning. Högskoleverket beslutade också att djupgranska forskarutbildningarna i etik, Gamla testamentets exegetik, islamologi, kyrkohistoria, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekuumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionshistoria, religionspsykologi, religionssociologi och systematisk teologi. Underlaget visade att samtliga forskarutbildningsmiljöer var mycket små. Dessutom indikerade underlaget att lärarkapaciteten och/eller lärarkompetensen inte var tillfredsställande i någon forskarutbildning utom i Gamla testamentets exegetik.

Inom forskarutbildningen i judaistik fanns det ingen verksamhet att utvärdera.

Bedömning

Centrum för teologi och religionsvetenskap är en institution inom fakulteten för humaniora och teologi. Efter Högskoleverkets beslut om djupgranskning har lärosätet beslutat en sammanslagning av huvudområdena religionsvetenskap, islamologi, judaistik och religionshistoria till ett huvudområde benämnt religionsvetenskap.

Allmänna intryck

Institutionen präglas av en konflikt som delar den i två läger. Det ena läget består huvudsakligen av lärare som är verksamma inom de klassiska kristendomsämnena som ingår i huvudområdet teologi och som representeras av

hälften av forskarutbildningarna, nämligen etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, missionsvetenskap med ekumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi och systematisk teologi. Det andra lägret består huvudsakligen av lärare som är verksamma inom övriga religionsvetenskapliga ämnen: islamologi, judaistik, religionsfilosofi, religionshistoria, och religionsvetenskap samt forskarutbildningarna i islamologi, judaistik, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, religionsfilosofi, religionspsykologi och religionssociologi.

Bedömargruppens samlade intryck efter samtal med handledare och doktorander, lärare och studenter, är att religionsvetarna upplever att resurser fördelas orättvist och till teologernas fördel. Detta gäller främst vid återbesättning av läraranställningar och antagning av doktorander men även i planeringen av kursutbudet. Ord som "marginalisering", "svågerpolitik" och "teologisering av verksamheten" har förekommit regelbundet under intervjuerna. Många av religionsvetarna är mycket skeptiska till införandet av pastoralteologiska kurser. De anser att teologerna är för lyhörda för Svenska kyrkans önskemål och menar att detta samarbete inte hade varit möjligt för 30 år sedan. Under platsbesöket fick bedömargruppen intrycket att teologerna inte upplever att det finns en konflikt.

När detta sagts ska det också sägas att studenterna förefaller trivas mycket bra med sina lärare. De studenter bedömargruppen träffade under platsbesöket upplever sina lärare som kunniga, engagerade och lättillgängliga. Det är tydligt att flertalet lärare gör stora insatser av rent intresse och engagemang för sina studenter. Det allmänna intrycket av lärarna är också att de får stor tillfredsställelse av samarbetet med studenterna.

Huvudområdena

Antalet huvudområden har som ovan nämnts reducerats från fem till två sedan utvärderingsrapporten publicerades i december 2008, nämligen religionsvetenskap respektive teologi. Vid tiden för platsbesöket var de nya kursplanerna fortfarande inte klara. Till en viss del kan möjliga studiegångar rekonstrueras med hjälp av kursernas förkunskapskrav, men materialet är svårgenomskådligt och studenterna är beroende av studievägledare och lärare för att få en översikt över sina möjliga kursval. Detta innebär också att de är beroende av rekommendationer från studievägledare och lärare för att göra de val som är bra för dem själva. Den text i kursplanerna som beskriver kursernas nivåplacering är direkt förvirrande. Förklaringar och förtydliganden som lämnades under platsbesöket gav följande schematiska bild av de nya huvudområdena: en översikt kurs om 30 högskolepoäng som täcker samtliga ämnen inom huvudområdet inleder studierna. Därefter kan den studerande välja att specialisera sig inom något av de ämnen som ingår i huvudområdet.

Med den nuvarande lärarkadern är innehållet i religionsbeteendevetenskap närmast liktydigt med religionspsykologi.

Forskarutbildningarna

Institutionen genomgick i början av 2000-talet en period med nedskärningar. Naturliga pensionsavgångar och uppsägningar minskade lärarstyrkan med ca en fjärdedel. Institutionen har trots detta beslutat att behålla samtliga fjorton forskarutbildningar. Ambitionen har varit att behålla åtminstone en professor i varje ämne och fakultetsledningen har inte för avsikt att styra utvecklingen inom forskarutbildningarna. Som följd av institutionens policy är resurserna fördelade på många extremt små forskarutbildningsmiljöer i antal handledare och doktorander räknade. Endast forskarutbildningarna i islamologi, kyrkohistoria, religionshistoria, och systematisk teologi har för närvarande minst fem doktorander med en aktivitetsnivå om minst 50 procent. Resterande tio utbildningar har färre än fem doktorander med denna aktivitetsnivå. Fem forskarutbildningar har endast tre doktorander eller färre.

Lärarkapaciteten och -kompetensen, definierad i antalet professorer och docenter i ämnet, var vid tiden för platsbesöket tillfredsställande endast i kyrkohistoria, religionshistoria och systematisk teologi.

Varje handledare får tillgodoräkna sig 50 klocktimmar i handledning per doktorand och år plus ytterligare 32 klocktimmar för varje helårskandidat som lägger fram material vid ett seminarium fyra gånger under ett helt läsår. Hur många kontakttimmar detta blir för varje doktorand beror på handledaren. De doktorander som bedömggruppen intervjuade under platsbesöket var mycket nöjda med sina handledare, som enligt uppgift ger mycket mer handledning än de kan få tillgodoräkna sig.

Handledare och doktorander har gjort försök med gemensamma, ämnesöverskridande seminarier, men detta har upplevts som ineffektivt av doktorander och handledare och man har återgått till ämnesbundna seminarier. Några doktorander säger sig behöva kontakt med forskarutbildningar inom den humanistiska fakulteten och agerar också själva för att uppnå detta.

Handledarna har med enfaset framhållit, att seminariemiljöerna i realiteten är större än de tycks vara på papperet. De högre seminarierna beivras även av andra än doktoranderna. Det kan vara handledare inom andra ämnen, enskilda studenter från den avancerade nivån eller en intresserad allmänhet. Antalet deltagare är oftast större än summan av handledarna och doktoranderna. Men att ha seminarier med många personer genom att de besöks av andra lärare när de har tid och lust, av en intresserad allmänhet som ibland kan ge goda bidrag, ibland bara tar tid i anspråk - detta är något helt annat än ett högre seminarium som fungerar optimalt för doktoranderna. Det är risk för att fokus förskjuts från doktoranderna till andra deltagande, och det bör inte ske om seminariet ska vara en del av doktorandernas utbildning.

Den ansvarige handledaren måste kunna kräva ett aktivt deltagande av alla parter med allt vad det bär med sig av förberedelser. Antalet doktorander och verksamma handledare måste vara tillräckligt många för att en kritisk massa ska kunna uppnås.

Eftersom ämnesöverskridande seminarier inte ger någon vinst bör fakulteten söka andra lösningar för att skapa större forskarutbildningsmiljöer. En tänkbar lösning är internationella forskarskolor. Det skulle dessutom förstärka internationaliseringen i dessa forskarutbildningar. En annan tänkbar lösning vore att koncentrera forskarutbildningarna på nationell nivå och lokalisera dem till ett litet antal lärosäten.

Av 41 doktorander med en aktivitetsnivå om minst 50 procent har den teologiska fakulteten för närvarande fyra med heltidsanställning finansierad av Svenska kyrkan. En professur i religionsteologi är finansierad av Svenska kyrkan, Lunds missionsällskap m.fl., två deltidspassururer i kyrkohistoria liksom den gästprofessur som K.G. Hammar innehar finansieras av Thora Olssons stiftelse, en professur i missionsvetenskap med ekumenik finansieras av Lunds missionsällskap och en lektorsanställning som huvudlärare för de pastoralteologiska kurserna finansieras av Thora Olssons stiftelse.

Pastoralteologiska kurser

Högskoleverkets utvärderingsrapport 2008:41 R konstaterade, att pastoralteologiska kurser är ett helt nytt utbildningsinslag vid de svenska universiteten. För en kort bakgrundsskildring hänvisar bedömargruppen till Generella synpunkter ovan.

Åsikterna om kursernas existensberättigande delar lärarna i minst två grupper, liksom åsikterna om den akademiska nivån. Fakultets- och institutionsledningen motiverar kursernas existens endast genom att hänvisa till den nya examensordningens krav på yrkesrelevans och anställbarhet. Bedömargruppen kan inte hålla med om att kravet på yrkesrelevans uteslutande skulle innebära att utbilda ledare för Svenska kyrkan och inte något annat trossamfund. Det är också påfallande, att man inte har ökat relevansen för andra yrkeskategorier, t.ex. lärare, journalister och handläggare i den offentliga förvaltningen.

Pastoralkurserna är tre: en A-kurs på grundnivå och en B-kurs samt en C-kurs som ligger på avancerad nivå. Varje kurs omfattar 15 högskolepoäng, det vill säga tio veckor, varav tre veckor är verksamhetsförlagd utbildning.

Kursernas syfte är att vara en del av utbildningen för Svenska kyrkans präster, diakoner och kyrkomusiker. För de blivande prästernas del handlar det om att varva teoretiska kunskaper med praktiska färdigheter för att stärka yrkesidentiteten. A-kursen behandlar tolkning [av Bibeln och kyrkans tradition] och ledarskap, B-kursen behandlar homiletik [predikokost] och liturgik [gudstjänsten], och C-kursen behandlar själavård och kateketik [un-

dervisning i trosläror]. Varje kurs innehåller moment av praktisk träning och sammanlagt ingår nio veckors verksamhetsförlagd utbildning i en församling.

Kurserna är klart konfessionella, men kan sökas av alla studenter. Eftersom Regeringsformen förbjuder envar att avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse och även att tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport.

Handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den verksamhetsförlagda utbildningen bekostas av stiftet när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan. Lärare på de teoretiska kurserna kommer dels från lärosätet, dels från Svenska kyrkans pastoralinstitut i Lund. Lärosätet har det formella ansvaret för undervisning och examination.

Kvalitetskraven vad gäller den verksamhetsförlagda utbildningen måste vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att enbart auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för att genomföra deltagande observation, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Kurserna kan ingå i huvudområdet teologi. Svenska kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet. Under platsbesöket fick bedömargruppen olika upplysningar av olika personer om antagningen av studenter, utseende av handledare samt om den verksamhetsförlagda utbildningens innehåll och examination. Vårt intryck är att de frågor som hade behövt genomlysas innan kursverksamheten började fortfarande väntade på att diskuteras inom lärarkollegiet.

Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Tillgodoräknanden

Lunds universitet har inga skriftliga avtal med andra utbildningsanordnare som ger teologiska utbildningar. Enligt uppgift har institutionen dock ett muntligt avtal med Örebro teologiska högskola. Denna enskilda högskola har sedan 2007 rätt att utfärda kandidatexamen i teologi. Samtliga tillgodoräknanden utförs av en studievägledare som är adjunkt och tillgodoräknandena görs enligt ett visst schema. Studierna från Örebro teologiska högskola valideras systematiskt av institutionen så att studenter från Örebro blir be-

höriga för studier på avancerad nivå, alternativt för fortsatta studier på grundnivå. De högskolepoäng som studenter har med sig från Örebro teologiska högskola kan emellertid vara resultatet av tillgodoräknanden gjorda i Örebro, varvid studier på folkbildningscentra och andra icke-akademiska studieorganisationer blivit omvandlade till högskolepoäng avlagda vid Örebro teologiska högskola. Mot denna bakgrund anser bedömaregruppen att Lunds universitet, genom att systematiskt och mekaniskt tillgodoräkna studier från Örebro teologiska högskola, släppt kvalitets säkringen av sina egna utbildningar.

Slutsatser

Det är fortfarande svårt att bedöma progressionen inom huvudområdena och mellan nivåerna, varför kritiken kvarstår på denna punkt.

Kritiken mot forskarutbildningarna kvarstår på två punkter. Den ena gäller miljöernas litenhet. Det enda undantaget är *forskarutbildningen i religionshistoria*, som har nio aktiva doktorander och tre tillsvidareanställda professorer. Fakulteten bör beakta den sårbarhet som uppstår genom att resurserna fördelas på fjorton forskarutbildningsämnen.

Den andra punkten gäller lärarkapaciteten och -kompetensen, definierad i antalet professorer och docenter i ämnet, som är otillfredsställande i etik, islamologi, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekumenik, Nya testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionspsykologi och religionssociologi. Underlag saknas för att bedöma handledarkapaciteten (utnyttjad handledarkompetens).

Stockholms universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av forskarutbildningen i religionshistoria vid Stockholms universitet på grund av att underlaget indikerade att handledarkapaciteten (utnyttjad handledarkompetens) på forskarnivån inte var tillfredsställande.

Bedömning

Tre ämnen har gått samman i en institution: religionshistoria, etnologi och genusstudier. Därigenom skulle gemensamma kurser kunna upprättas, till exempel i vetenskapsteori och metod. Trots att det finns en organisatorisk närhet till avdelningen för genusstudier tycks detta inte bidra i någon större utsträckning till den religionshistoriska forskningsmiljön.

Som helhet gör miljön ett mycket gott intryck med en fungerande forskningsverksamhet som likväl ger bilden av viss spretighet därför att avhand-

lingsämnena drar åt olika håll. Miljöns litenhet kompenseras av att doktoranderna uppmuntras att upprätta nationella och internationella kontakter.

För närvarande finns två tillsvidareanställda lärare som deltar i forskarutbildningen i religionshistoria, en professor och en docent. Visserligen är detta en minskning med en lärare sedan 2007, men deras tid för handledning och undervisning på forskarnivå har ökat. Handledarkapaciteten kan därmed anses vara tillfredsställande.

Anmärkningsvärd är den stora andelen egenfinansierade doktorander. Elva av 14 doktorander har extern finansiering och endast tre doktorander är anställda på fakultetsmedel. På lärosätet råder olika uppfattningar om huruvida detta är bra eller dåligt. På ledningsnivå är man kritisk medan handledarna ser mer positivt på situationen.

Ett par av de externfinansierade doktoranderna har så kallade donationsstipendier. Stipendierna är inte lön, vilket för doktoranderna bland annat innebär avsaknad av sociala förmåner. Ersättningen är dock i samma storleksordning som ett utbildningsbidrag. Två av donationsstipendierna riktar sig specifikt till kvinnor. Övriga doktorander har annan extern finansiering eller sin egen yrkesverksamhet som försörjning. Medelåldern är hög och studierna tar betydligt längre tid än om de hade kunnat bedrivas på heltid under trygga anställningsförhållanden. I gengäld är miljön aktiv och det finns en fungerande kritisk massa. Det högre seminarier fungerar väl.

Det råder en ojämn könsfördelning i lärarkåren då båda lärarna är män. Bland doktoranderna är cirka en tredjedel kvinnor. Det tycks inte finnas något särskilt arbete kring jämställdhetsfrågor.

Slutsats

Bedömargruppens intryck är att handledarkapaciteten på forskarnivån har förbättrats och den ursprungliga kritiken kvarstår inte.

Södertörns högskola

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Södertörns högskola på grund av att underlaget indikerade att andelen tillsvidareanställda lärare var för liten.

Bedömning

Bedömargruppen anser att utbildningen ger ett mycket gott intryck över lag. Södertörn är en snabbt växande högskola som satsar målmedvetet på att utveckla religionsvetenskap, både i lärarprogrammet och i allmänhet. Betoningen ligger på religionshistoria.

Utbildningen håller en hög akademisk nivå, med flera aktiva doktorander som bedriver sin forskarutbildning vid Södertörn med handledning från annat universitet. Det finns också ett aktivt högre seminarium. Den pedagogiska medvetenheten är hög.

Södertörn har separerat lärarutbildningen från annan utbildning inom religionsvetenskap med olika kursplaner och endast begränsad samläsning. Religionsdidaktiken tycks ha en stark ställning vid Södertörn.

Studenterna är överlag mycket nöjda med sin utbildning. De upplever att det finns goda möjligheter att påverka utbildningen och den kritik som studenterna för fram åtgärdas.

Sedan 2007 har två tillsvidareanställda lärare tillkommit. Bedömargruppen anser att högskolans ansträngningar går i rätt riktning även om en större andel tillsvidareanställda lärare vore önskvärd.

Slutsats

Bedömargruppen anser att den kritik som föranledde fördjupad granskning inte kvarstår.

Umeå Universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av utbildningarna i religionsvetenskap och teologi vid Umeå universitet på grund av att underlaget inte medgav någon säker bedömning av lärarkompetensen på grundnivå och avancerad nivå samt att lärarkapaciteten inte var tillfredsställande på forskarnivå.

Bedömning

Bedömargruppens intryck är att religionsvetenskap vid Umeå universitet är en liten och informell miljö. Kristendomsrelaterad utbildning har tidigare dominerat kursutbudet, men detta kan komma att ändras i och med den nya storinstitutionen som ger tillgång till lärare från andra discipliner.

Kursplanerna är tydliga och välstrukturerade. Sett till antalet studenter är detta en stor miljö som har vuxit kraftigt på senare tid, särskilt genom ett ökande antal distansutbildningsstudenter.

Utbildningen präglas av en hög ambition vad gäller internationella utbyten. De etablerade samarbetena och utbytena med Sydafrika och Indonesien inkluderar både lärare och studenter och verkar fungera mycket bra.

Utbildningen på grundnivå och avancerad nivå är välorganiserad med en aktiv pedagogisk kompetensutveckling av lärare och handledare. De studenter som bedömargruppen träffade vid platsbesöket är nöjda med undervisningen. Lärosätet satsar på att ha en bred utbildning med fem ämnen. Inom

varje ämne finns åtminstone en professor eller docent. Lärarkompetensen är tillfredsställande för grundnivå och avancerad nivå till och med masternivån inom Historisk och praktisk teologi. Den är tillfredsställande för grundnivå och avancerad nivå till och med magisternivån inom exegetik, religionsbeteendevetenskap, religionshistoria samt systematisk teologi och etik.

Det råder en ojämn könsfördelning bland lärarna.

Forskarutbildningen

Antalet lärare inom forskarutbildningen har minskat sedan 2007 från fem till fyra lärare. Forskarutbildningsämnet är religionsvetenskap. Den allmänna utbildningsplanen preciserar inga inriktningar och det finns inte heller några obligatoriska kurser. Enligt uppgifter från institutionens hemsida arbetar doktoranderna med avhandlingar inom Gamla testamentets exegetik, Nya testamentets exegetik, Praktisk teologi, religionspsykologi, religionssociologi samt Tros- och livsåskådningsvetenskap. Lärarkapaciteten och -kompetensen på denna nivå är otillräcklig i dagsläget med undantag för Historisk och praktisk teologi. För att få en meningsfull forskarutbildning krävs det att doktoranderna hittar externa biträdande handledare.

Forskarutbildningen har en svag seminariekultur. Allmänna högre seminarier räcker inte, utan doktoranderna får knyta egna kontakter för att få den ämnesfördjupning de önskar.

Beroendet av andra lärosäten främst när det gäller handledarresurser gör forskarutbildningsmiljön i religionsvetenskap mycket sårbar. Den baseras i mycket stor utsträckning på extern finansiering av doktoranderna - tre av de tio doktoranderna finansieras av Svenska kyrkan - och frågan är i vilken mån universitetet prioriterar denna utbildning.

Bedömargruppen konstaterar att religionsvetenskap vid Umeå universitet har ett generöst resebidrag för doktorander, vilket torde vara en förutsättning för att upprätthålla nödvändiga kontakter nationellt och internationellt.

Pastoralteologiska kurser

Lärosätet har på senare tid givit de tre pastoralteologiska kurser som i dag kan läsas på universiteten. För en kort bakgrundsskildring hänvisar bedömargruppen till Generella synpunkter ovan.

Kurserna syftar till en yrkesutbildning inom Svenska kyrkan och är i den bemärkelsen klart konfessionella, men kan sökas av alla studenter. Eftersom Regeringsformen förbjuder envar att avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse och även att tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport. Handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den verksamhetsförlagda utbildningen be-

kostas av stiftet när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan. Lärare på de teoretiska kurserna kommer dels från lärosätet, dels från Svenska kyrkans pastoralinstitut i Uppsala. Lärosätena har det formella ansvaret för undervisning och examination. Svenska kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet.

Det råder oklarhet bland lärarna om vem som ansvarar för dessa kurser, fakulteten eller institutionen, och hur kvalitetssäkringen går till. Det finns inte heller en entydig bild av ansvarfördelningen mellan pastoralinstitutet och universitetet. Kurserna kan ingå i huvudområdet teologi.

Kvalitetskraven vad gäller den verksamhetsförlagda utbildningen måste vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att enbart auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för att genomföra detta, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Universitetet menar att det är en konkurrensfördel att ge kurserna, eftersom de ges i Uppsala, Linköping, Göteborg och Lund.

Svenska kyrkans mål för kurserna och innehållet i dem kan utläsas av de kursbeskrivningar som ges på pastoralinstitutets hemsidor. Kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet. Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Samverkansavtal

Universitetet har tecknat samarbetsavtal med Johannelunds teologiska högskola och Teologiska högskolan Stockholm. Dessa avtal har för universitetets del undertecknats av institutionens prefekt. Båda skolor har för närvarande rätt att utfärda kandidatexamen i teologi men inte rätt att utfärda någon examen på avancerad nivå. Trots detta ger båda dessa högskolor kurser som de själva har klassificerat som avancerade, med angivande av antalet högskolepoäng.

I avtalet med Johannelunds teologiska högskola framgår att "studerande som är antagna till teolog- eller religionsvetarprogram vid Institutionen för idé- och samhällsstudier vid Umeå universitet kan läsa högskolekurser vid Johannelunds teologiska högskola likaväl som studerande vid Johannelunds teologiska högskola kan läsa vid Institutionen för idé- och samhällsstudier. Ekvivalering och tillgodoräknanden av kurser bör ske med ömsesidig stor generositet och med acceptans för skillnader i huvudområdesindelning. Utgångspunkten är acceptans för den nivåplacering som

respektive utbildningsanordnare har bestämt för enskilda kurser utifrån en viss progression."

Innebörden är att Umeå universitet accepterar den nivåklassificering som Johannelund gör eller kommer att göra, inklusive kurser klassificerade till avancerad nivå, trots att den högskolan vid tiden för avtalets ingående inte hade och fortfarande inte har examensrätt på avancerad nivå. De som börjat studera vid Johannelund kan komma att kunna inkludera kurser därifrån på både grundutbildningsnivå och avancerad nivå för examen vid Umeå universitet. Med Teologiska högskolan Stockholm har universitetet ett samverkansavtal av samma innehåll som det med Johannelunds teologiska högskola. Bedömarens uppfattning är att Umeå universitet därigenom har släppt kvalitetssäkringen av dessa utbildningar.

Slutsats

Lärarkompetensen är otillfredsställande för masternivån inom exegetik, religionsbeteendevetenskap, religionshistoria samt systematisk teologi och etik. Lärarkompetensen och -kapaciteten är otillfredsställande på forskarnivå inom exegetik, religionspsykologi, religionssociologi samt tros- och livsåskådningsvetenskap.

Uppsala universitet

Utgångspunkt för fördjupad granskning

Högskoleverket beslutade 2008-12-09 att genomföra fördjupad granskning av huvudområdet tros- och livsåskådningsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå, vid Uppsala universitet. Underlaget medgav inte en säker bedömning av progression och fördjupning. Verket beslutade också att djupgranska forskarutbildningarna i etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, missionsvetenskap, Nya testamentets exegetik, religionsfilosofi, religionshistoria, religionspsykologi, religionssociologi och systematisk teologi med livsåskådningsforskning. Underlaget visade att samtliga forskarutbildningsmiljöer var mycket små. Dessutom indikerade underlaget att lärarkapaciteten och/eller lärarkompetensen var otillfredsställande i etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, missionsvetenskap, religionshistoria, religionssociologi och systematisk teologi med livsåskådningsforskning.

Bedömning

Tros- och livsåskådningsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå

Kursplanerna är nu tydliga vad gäller progression och fördjupning. Undervisningen relaterar tydligt till kursmålen.

Forskarutbildningarna

Institutionen har dragits med ett underskott under en följd av år. Teologiska fakulteten har trots detta nyligen beslutat att behålla samtliga elva forskarutbildningar. Dess avsikt är att förbli en komplett teologisk fakultet. Fakultetsledningen menar också att detta är nödvändigt för att skapa spetskompetens inom forskningen. Som en följd av denna ambition är resurserna fortfarande fördelade på många små forskarutbildningsmiljöer, i antal handledare och doktorander räknat. Endast forskarutbildningarna i religionshistoria, Gamla testamentets exegetik, kyrkovetenskap och systematisk teologi med livsåskådningsforskning har minst fem doktorander med en aktivitetsnivå om minst 50 procent. Resterande nio utbildningar har färre än fem doktorander med denna aktivitetsnivå. Fyra forskarutbildningar har endast två eller en doktorand.

Lärarkapacitet och -kompetens är nu tillfredsställande i Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, religionsfilosofi, religionshistoria, religionspsykologi och systematisk teologi med livsåskådningsforskning. Handledarkapaciteten är sårbar i religionssociologi som är beroende av en visstidsanställd docent för att uppnå tillräcklig kapacitet och kompetens, Nya testamentets exegetik som är beroende av en visstidsanställd professor, missionsvetenskap som är beroende av en visstidsanställd docent och etik som är beroende av en visstidsanställd professor.

Det råder en extremt skev könsfördelning på professorsnivå.

Fakulteten står i begrepp att minska antalet huvudområden på grundnivå och avancerad nivå till fyra i stället för fem genom att slå ihop religionshistoria och religionsbeteendevetenskap. Syftet är att uppnå en besparing motsvarande ca två lektorsanställningar. Om besparingsåtgärden drabbar religionsbeteendevetenskap finns en överhängande risk att handledarkapaciteten för forskarutbildningen i religionssociologi blir inte bara sårbar utan klart för liten. Detta har skapat oro bland lärare, doktorander och studenter.

Varje doktorand har rätt till 16 kontakttimmars handledning per år, vilket omvandlat i handledartid blir 48 klocktimmar per doktorand. Dessa 48 timmar ska fördelas mellan huvudhandledare och eventuella bihandledare. De doktorander som bedömargruppen intervjuade under platsbesöket var mycket nöjda med sina handledare, som enligt uppgift ger mycket mer handledning än de kan få tillgodoräkna sig. Institutions- och fakultetsledning är medvetna om att den samlade lärarkapaciteten medger en utökning av det nominella antalet handledningstimmar per doktorand.

Handledare och doktorander har gjort försök med gemensamma, ämnesöverskridande seminarier, men detta har upplevts som ineffektivt av doktorander och handledare och man har återgått till ämnesbundna seminarier. Man satsar i stället i vissa forskarutbildningar på de seminarier som kan ges gemensamt med privata teologiska högskolor, nämligen Johannelunds teologiska högskola, Newmaninstitutet och Teologiska högskolan Stockholm.

Det högre seminariet i religionshistoria samarbetar med Stockholms universitet. Några doktorander säger sig behöva kontakt med forskarutbildningar inom den humanistiska fakulteten och agerar också själva för att uppnå detta.

Handledarna har med emfas framhållit, att seminariemiljöerna i realiteten är större än de tycks vara på papperet. De högre seminarierna bevistas även av andra än doktoranderna. Det kan vara handledare inom andra ämnen, enstaka studenter från den avancerade nivån eller en intresserad allmänhet. Antalet deltagare är oftast större än summan av handledarna och doktoranderna. Det är dock inte tillfredsställande att seminarierna ska vara beroende av frivilliga insatser, om än aldrig så kvalificerade, för att antalet deltagare ska ligga över miniminivån. Den ansvarige handledaren måste kunna kräva ett aktivt deltagande av alla parter med allt vad det bär med sig av förberedelser. Antalet doktorander och verksamma handledare måste vara tillräckligt många för att en kritisk massa ska kunna uppnås. Det är risk för att fokus förskjuts från doktoranderna till andra deltagande, och det bör inte ske om seminariet ska vara en del av doktorandernas utbildning. Eftersom ämnesöverskridande seminarier inte ger någon påtaglig vinst bör fakulteten söka andra lösningar för att skapa större forskarutbildningsmiljöer. En tänkbar lösning är internationella forskarskolor. Det skulle dessutom förstärka internationaliseringen i dessa forskarutbildningar. En annan tänkbar lösning vore att koncentrera forskarutbildningarna på nationell nivå och lokalisera dem till ett litet antal lärosäten.

Av 17 doktorander med doktorandtjänst har den teologiska fakulteten för närvarande fyra med heltidsanställning finansierad av Svenska kyrkan. Dessa medel redovisas inte som externa i universitetets system, utan de utbetalas som ett forskningsbidrag till Uppsala universitet. En professur i missionsvetenskap är finansierad av Svenska kyrkan.

Samverkansavtal

Universitetet har tecknat samarbetsavtal med Johannelunds teologiska högskola och Teologiska högskolan Stockholm. Dessa avtal har för universitetets del undertecknats av fakultetens dekanus respektive institutionens prefekt. Båda skolor har för närvarande rätt att utfärda kandidatexamen i teologi men inte rätt att utfärda någon examen på avancerad nivå. Trots detta ger båda dessa högskolor kurser som de själva har klassificerat som avancerade, med angivande av antalet högskolepoäng.

"Studerande som är antagna vid religionsvetenskapliga program vid Teologiska institutionen [vid Uppsala universitet] kan läsa högskolekurser vid Johannelunds teologiska högskola likaväl som studerande vid Johannelund kan läsa vid Teologiska institutionen. Ekvivalering och tillgodoräkningen av kurser vid utfärdande av examen ska genomföras med ömsesidig stor genero-

sitet och med acceptans för skillnader i huvudområdesindelning. Utgångspunkten är acceptans för den nivåplacering som respektive utbildningsanordnare har bestämt för enskilda kurser. Detta innebär att de som börjat studera vid Johannelund kan komma att kunna inkludera kurser från JTH både på grundutbildningsnivå och på avancerad nivå för examen vid Uppsala universitet."

Innebörden är att Uppsala universitet accepterar den nivåklassificering som Johannelund gör eller kommer att göra, inklusive kurser klassificerade till avancerad nivå, trots att den skolan vid tiden för avtalets ingående inte hade och fortfarande inte har examensrätt på avancerad nivå.

Med Teologiska högskolan Stockholm har universitetet dels ett generellt samverkansavtal av samma innehåll som det med Johannelunds teologiska högskola, dels ett avtal om samverkan specifikt inom en masterutbildning i mänskliga rättigheter. Kursplaner ska beslutas vid respektive lärosäte. Teologiska institutionen har således även med Teologiska högskolan Stockholm avtalat att acceptera motpartens nivåklassificering, trots att skolan vid tiden för avtalets ingående saknade och fortfarande saknar examensrätt på avancerad nivå.

Bedömargruppens bedömning är att Uppsala universitet därigenom har släppt kvalitetssäkringen av sina egna utbildningar.

Under bedömargruppens intervjuer med lärarna på teologiska institutionen visade det sig, att ingen av de som uttalade sig om samarbetsavtalen hade en korrekt uppfattning om deras innehåll och betydelse. Informationen från fakultetsnivån till institutionsnivån har således varit dålig.

Pastoralteologiska kurser

Högskoleverkets utvärderingsrapport 2008:41 R konstaterade, att pastoralteologiska kurser är ett helt nytt utbildningsinslag vid de svenska universiteten. För en kort bakgrundsskildring hänvisar bedömargruppen till Generella synpunkter ovan.

Kurserna syftar till en yrkesutbildning inom Svenska kyrkan och är i den bemärkelsen konfessionella, men kan sökas av alla studenter. Eftersom Regeringsformen förbjuder envar att avtvinga någon människa en upplysning om vederbörandes religiösa övertygelse och även att tvinga någon att utföra en handling med religiös innebörd, är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport. Handleddare i den verksamhetsförlagda utbildningen tillhandahålls av Svenska kyrkans församlingar. Den verksamhetsförlagda utbildningen bekostas av stiftet när studenterna är antagna som prästkandidater av Svenska kyrkan. Lärare på de teoretiska kurserna kommer dels från lärosätet, dels från Svenska kyrkans pastoralinstitut i Uppsala. Lärosätena har det formella ansvaret

för undervisning och examination. Svenska kyrkans intentioner med kurserna skapar potentiellt problem för en statlig utbildningsanordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet.

Studierektorerna har god medvetenhet om de inneboende problemen och förefaller ha diskuterat dessa grundligt. Kurserna kan enligt fakultetsledningen och den angivna nivåklassificeringen i kursplanen inte ingå i något huvudområde. De ingår i stället i biområdet Yrkesrelaterad religionsvetenskap. Detta motiveras med att de inte leder till någon specifik forskarutbildning. Bedömargruppen konstaterar dock, att A-kursen kan utgöra en B2-kurs inom områdena religionsbeteendevetenskap och kyrko- och missionsstudier som uppsatslöst alternativ på denna nivå. Därmed kan kursen i realiteten bli del av huvudområdesstudier.

Kvalitetskraven vad gäller den verksamhetsförlagda utbildningen måste vara de samma som de som ställs på andra yrkesutbildningar inom universitet och högskolor. De studenter som väljer att enbart auskultera utan att delta i övningar att döpa, hålla andakt, genomföra mässa o.s.v. och därefter lämna in en kort rapport, utan att ha fått teoretiska verktyg för att genomföra detta, kan rimligen inte få tillräcklig kvalitet i sin verksamhetsförlagda utbildning.

Åsikterna om kursernas existensberättigande delar lärarna i minst två grupper, likaså åsikterna om den akademiska nivån. Under intervjuerna har fakultets- och institutionsledningen motiverat kursernas existens endast genom att hänvisa till den nya examensordningens krav på yrkesrelevans och anställbarhet. Det är påfallande, att man inte har övervägt att öka relevansen för andra yrkeskategorier, t.ex. lärare, journalister och handläggare i den offentliga förvaltningen.

Svenska kyrkans mål för kurserna och innehållet i dem kan utläsas av de kursbeskrivningar som ges på pastoralinstitutens hemsidor. Det är en stor diskrepans mellan pastoralinstitutens beskrivningar och de som ges i Uppsala universitets kursplaner. De senare ger intrycket att innehållet är så gott som helt teoretiskt och det framgår inte att ett huvudsyfte med den verksamhetsförlagda utbildningen är att praktiskt träna att viga, döpa, predika o.s.v.

Bedömargruppen träffade endast en student som hade gått samtliga kurser. Gruppens intryck, som således bygger på ett begränsat underlag, är att kurserna har hög relevans för utbildning av präster i Svenska kyrkan.

Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter bedömargruppen att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering.

Nedskärningar inom undervisning på grundnivå och avancerad nivå

Fakulteten har nyligen beslutat minska antalet huvudområden från fem till fyra genom att slå ihop religionshistoria med religionsbeteendevetenskap. Detta innebär att organisera lärostoffet på ett nytt sätt, men syftet är inte pedagogiskt utan rent ekonomiskt. Resultatet blir att institutionen får tre huvudområden med kristendomsstudier och endast ett huvudområde som inte är kristendomsstudier. En minskning av antalet lärare med religionshistorisk och/eller religionsbeteendevetenskaplig kompetens stundar också, när beslutet sätts i verket.

Av allt att döma innebär detta en utarmning av den vetenskapliga miljön redan på kort sikt och även en kursändring i verksamheten på längre sikt. Handledarbrist inom religionssociologi kommer att uppstå och den religionsvetenskapliga grundkursen på A-nivå kommer att innehålla så lite beteendevetenskap att den lokala rekryteringen till forskarutbildningarna kommer att äventyras. Det innebär också en minskning av kursverksamhet som är högrelevant för blivande lärare, journalister, socialarbetare, tjänstemän i den offentliga sektorn m.fl. Fakulteten har en väl så viktig samhällsuppgift i att utbilda för dessa yrkeskategorier.

Den information om nedskärningarna som bedömargruppen under platsbesöket fick av olika grupper var motsägelsefull. Doktorander och handledare efterlyste en öppen diskussion inom fakulteten.

Slutsatser

Kritiken mot huvudområdet tros- och livsåskådningsvetenskap, grundnivå och avancerad nivå, kvarstår ej.

Kritiken mot lärarkapacitet och -kompetens inom forskarutbildningarna i etik, Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria, kyrkovetenskap, missionsvetenskap, religionshistoria, religionssociologi och systematisk teologi med livsåskådningsforskning kvarstår ej, men fakulteten bör beakta den sårbarhet som uppstår genom att resurserna fördelas på elva forskarutbildningsämnen.

Kritiken mot forskarutbildningarna kvarstår med avseende på miljöernas litenhet. De enda undantagen är *forskarutbildningen i systematisk teologi* som har nio aktiva doktorander, tre tillsvidareanställda professorer och två tillsvidareanställda docenter samt *forskarutbildningen i religionshistoria*, som har åtta aktiva doktorander, en tillsvidareanställd professor och två tillsvidareanställda docenter.

Professor Catharina Stenqvist och forskarstuderande Alexander Maurits har reserverat sig mot bedömargruppens yttrande rörande det avsnitt som behandlar pastoralteologiska kurser vid Uppsala universitet (se bilaga 2).

Växjö universitet

Utgångspunkt för platsbesöket

Högskoleverket beslutade 08-12-09 att göra en fördjupad granskning av utbildningen i religionsvetenskap vid Växjö universitet. Underlaget indikerade att miljön var sårbar.

Bedömning

Religionsvetenskapen är vid Växjö universitet inriktad mot religionshistoria, islamologi, religionssociologi och tros- och livsåskådningsvetenskap.

I samband med att Växjö universitet och högskolan i Kalmar går samman 2010 kommer lärarkapaciteten att förstärkas och kursutbudet att omstruktureras. Lärarlaget i religionsvetenskap planeras då att bestå av tre lektorer, en docent och en professor.

En kvinnlig adjunkt har gått i pension och lärarlaget är för närvarande alltigenom manligt. 2009 anställdes en manlig lektor med inriktning mot religionshistoria och islamologi. Denne nye lektor tjänstgör emellertid endast 20 procent.

Det ges inga kurser i samarbete med Svenska kyrkan. Lärare och dekanus betonar att inget trossamfund tillåts påverka forskning och undervisning. Det värnas om den akademiska friheten och det förekommer inga samarbetsavtal med något trossamfund.

Studenterna har i huvudsak två inriktningar med sina studier: att få en kyrklig tjänst eller bli lärare. Det råder bland studenterna delade meningar om huruvida det är för stort fokus på kristendomen på några etikkurser. Både grupperna förefaller i nuläget vara tämligen nöjda med sin studiemiljö.

För närvarande utvecklas en ny baskurs (1-60 högskolepoäng). Tanken med detta är bland annat att behandla kristendomen som en religion bland andra världsreligioner. Miljön präglas av god pedagogisk medvetenhet. En del studenter önskar mer undervisning i teori och metod före C-nivån och ett större mått av detta kommer att införas. Baskursens progression är välgenomtänkt. Lärarna avser att åstadkomma progressionen bland annat genom att studenten successivt får läsa mer och mer engelskspråkig litteratur.

Slutsats

Miljön är fortfarande liten och sårbar. Könsfördelningen i lärarlaget är fortfarande ojämn. Prognosen är dock god. I och med att Växjö kommer att ingå i det snart nybildade Linnéuniversitetet förstärks lärarkapaciteten. Prefekten och lärarna arbetar kraftfullt och genomtänkt med utbildningen. Kritiken kvarstår ej.

Louise Atkinson

Ingvild Gilhus

Alexander Maurits

Pål Repstad

Madeleine Sultán Sjöquist

Rikard Friberg

Sara Johansson

Susanne Olsson

Carsten Riis

Catharina Stenqvist.

Ingvild Gilhus och Pål Repstad har endast deltagit i djupgranskningen av Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Stockholms universitet och Södertörns högskola. De deltar därför inte i bedömningen av Uppsala, Lunds, Göteborgs, Umeå, Linköpings, Karlstads och Växjö universitet.

Bilaga 2

Lund, torsdagen den 7 maj 2009

Högskoleverket
Utredare Hedda Gunneng

Reservation

I samband med Högskoleverkets fördjupade kvalitetsgranskning av utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå inom religionsvetenskap och teologi har de s.k. pastoralteologiska kurser som ges vid flera av landets universitet och högskolor kommit att diskuteras.

I bedömargruppens yttrande som inlämnats till universitetskanslern återfinns formuleringen "Eftersom stat och kyrka numera är helt åtskilda ifrågasätter vi att dessa kurser ges vid svenska universitet som har statlig finansiering." bland såväl de generella som de mer lärosätesspecifika synpunkterna. Denna formulering har varit föremål för diskussion och omröstning inom bedömargruppen.

Vi anser att denna formulering är överflödigt och ger en ensidig bild av ett mångfasetterat fenomen, och vi vill därför reserveras oss mot denna del av yttrandet.

Intrycket från platsbesöket vid Teologiska institutionen i Uppsala föranleder t.ex. inte alls en så skarp formulering. Besöket gav snarare vid handen att det både bland studenter och lärare vid fakulteten förs ett kontinuerligt samtal om de speciella förutsättningar och krav som råder för en kurs som ges i samarbete med ett trossamfund och att kurserna håller en hög vetenskaplig kvalitet. Om intrycket varit annorlunda på andra universitet och högskolor bör det av yttrandet framgå att bilden är komplex och att vi inte kan lämna ett entydigt utlåtande.

Svenska kyrkan och svenska staten är numera formellt åtskilda och det kan i det perspektivet diskuteras om pastoralteologiska kurser ska ges vid universitet och högskolor som får statliga anslag. Framför allt anser vi dock att frågan om pastoralteologiska kurser bör sättas in i ett större sammanhang, nämligen hur utbudet av kurser ska se ut vid universitet och högskolor vad gäller yrkesförberedande kompetens. De pastorala kurserna är inte det enda exempel på yrkesförberedande kurser som ges vid vare sig teologiska eller andra fakulteter. Att innan dess argumentera för att dessa kurser (som endast gått ett fåtal gånger och som ännu inte utvärderats utförligt) inte ska ges vid utbildningsanstalt som får statliga bidrag är enligt vår mening förhastat.

Catharina Stenqvist har varit bedömare vid platsbesöken i Gävle, Jönköping, Karlstad, Linköping, Stockholm, Södertörn, Uppsala och Växjö och Alexander Maurits har varit bedömare vid platsbesöket i Uppsala.

Dag som ovan,

Catharina Stenqvist
Söderkroksv. 32
240 12 TORNA HÄLLESTAD

Alexander Maurits
Domherrev. 1 A
227 31 LUND